

Nr. 5
(311)

31 ianuarie-6 februarie 1996

Masă rotundă la GDS
despre complicitatea
intelectualilor cu
ideologiile comuniste

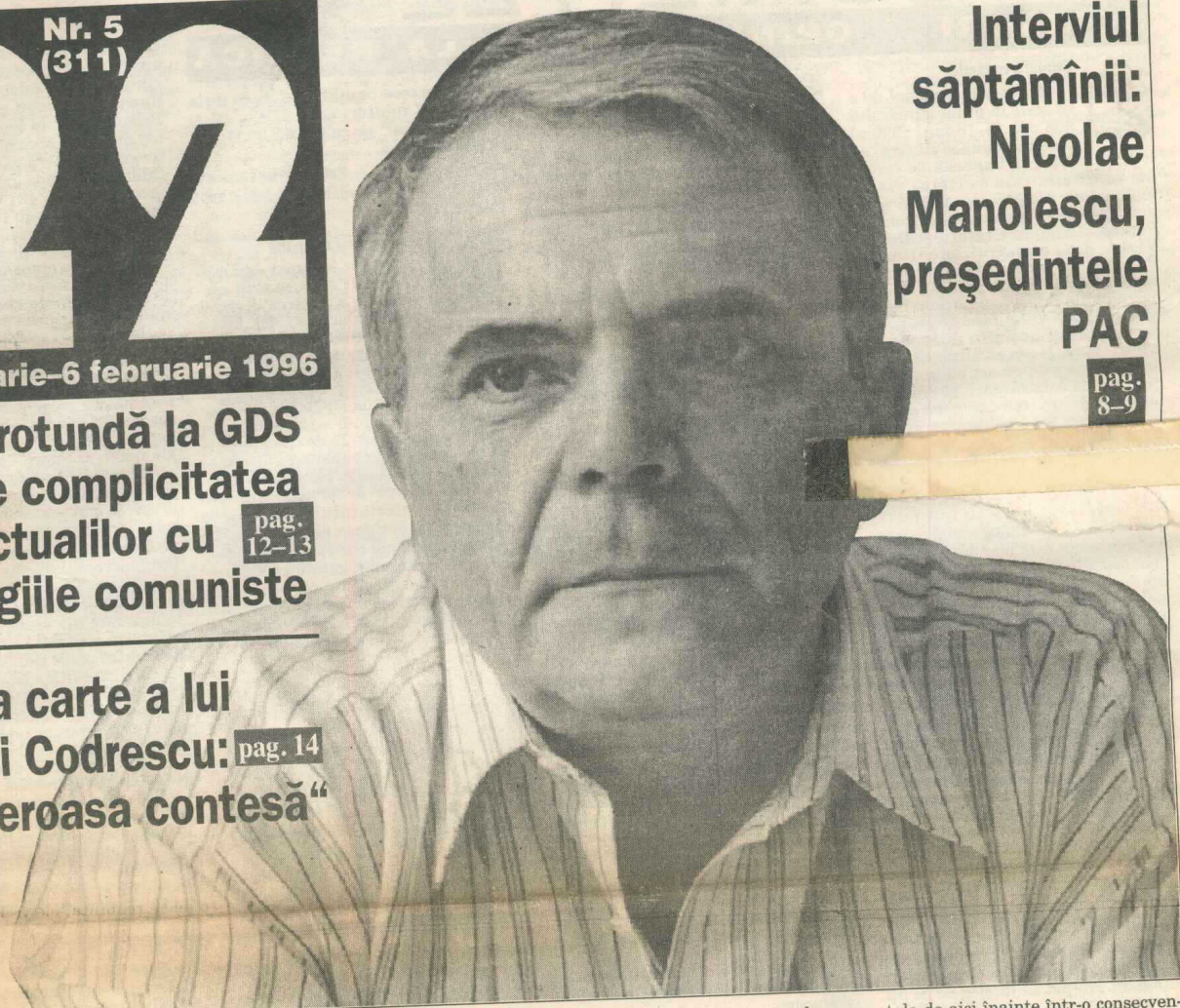
pag.
12-13

Ultima carte a lui
Andrei Codrescu: „Sîngeroasa contesă“

pag. 14

Interviul
săptămîinii:
Nicolae
Manolescu,
președintele
PAC

pag.
8-9

Un lider țărănist a declarat că după alegeri nu va respinge din principiu o colaborare cu PDSR. Afirmatia a provocat mare neliniște printre cei care au văzut aici o semiabdicare, dacă nu chiar o abdicare completă. Desigur că pînă la alegeri discuția e pur teoretică, dar nu e mai puțin adevărat că perspectiva unui guvern viitor de coaliție nu e cea mai bună soluție pentru opoziția actuală. Plasarea PDSR în opoziție este, la drept vorbind, cea mai sigură cale de a distruge sistemul conservator al puterii actuale, care și-a epuizat resursele de înnoire interioară. Căci aceasta este adevărata problemă. PDSR a putut crea la un moment dat impresia că dispune de resurse de înnoire, că ar exista ceea ce - convențional, dar impropriu - se numește aripa reformistă. Dar a trecut suficient timp pentru a observa că a fost vorba de o iluzie provocată de amestecul planurilor. Ceea ce a părut a fi speranța PDSR a însemnat numai disponibilitatea unor persoane de a pleda deschis pentru racordarea la contextul european, care se rezumă la un efort minim de adaptare legislativă. Supraviețuirea regimului actual e condiționată de această racordare, dar nu atrage după sine o transformare de esență a structurilor economice. Să ne amintim că, schimbînd ceea ce e de schimbat, și Ceaușescu încercase odinioară, din exact același motiv, inițierea unei deschideri economice către lumea occidentală. E limpede, așadar, că o dată ce cîteva chestiuni legislative vor fi puse la punct (de la cele cîteva prescripții ale Uniunii Europene și pînă la Codul penal), regimul va intra, da-

că n-a și intrat deja, în faza de stagnare și stabilizare. Adrian Năstase a spus nu de mult că tranziția s-a încheiat, ceea ce exprimă nu atît rezultatul unei analize, cît o precisă intenție politică. O stabilizare a regimului actual reprezintă lucrul cel mai grav care se i poate întîmpla României. Efectele economice și sociale, vizibile și cunoscute de toată lumea, țin loc de orice analiză.

al cotrocenizării, prin care înțelegea, probabil, că unii dintre liderii Opoziției ar fi dispuși să se lase contaminați de o gîndire care le este improprie. Riscul e cu totul imaginar. O dată pentru că șansa și singura rațiune de a fi a Opoziției este să lupte pentru destructurarea noilor monopoluri și a rețelei industriei falimentare (care nu înseamnă distrugerea industriei, cum lasă să se înțeleagă ideologii conser-

stala de aici înainte într-o consecvență poziție defensivă, proprie oricărei grupări conservatoare. Iarăși, dacă PDSR nu va reuși să obțină nici o combinație avantajoasă și va apela la o grupare din opoziție, se va plasa inevitabil pe o poziție de inferioritate și nu va putea să impună partenerilor o abdicare. În fine, dacă Opoziția va cîștiga alegerile, discuția de față se va vîdi inutilă. Spaima cotrocenizării e, așadar, nu doar imaginară, dar are chiar darul de a deturna sensul lucrurilor și de a falsifica adevăratele poziții din cîmpul politic.

După ce Ion Diaconescu, puțin înainte de congres, a declarat, perfect legitim, că nu exclude din principiu o colaborare cu PDSR, a fost nevoie de un șir lung de explicații și asigurări. Emil Constantinescu a folosit în același scop prilejul unei întregi conferințe publice. În principiu, pierdere de vreme, deoarece chiar unii dintre partenerii săi continuă să exploateze la maximum morbul îndoielii. Deunăzi, avocatul Cerвени striga demagogic în microfonul unui post de televiziune că va părăsi politica dacă țărăniștii vor face un pas politic greșit. În realitate, era un mod de a spune că atîta vreme cît CDR îl va avea în componența sa pe Niculae Cerвени, ortodoxia politică a Opoziției va fi bine apărată. Pericolul deviaționist devine astfel un mod de legitimare a grupărilor lipsite de substanță. De aceea, cu adevărat necesară în clipa de față ar fi demonstrarea faptului că CDR a evoluat suficient de mult pentru a nu-și mai întemeia coeziunea pe spaima impurității ideologice.

HORAȚIU PEPINE

Spaima cotrocenizării

Așadar, unica soluție viabilă pentru România este desființarea sistemului actual de putere, ceea ce nu înseamnă, la drept vorbind, nici o catastrofă pentru nimeni. Așa privind lucrurile, desigur că o colaborare a Opoziției de astăzi cu PDSR va fi incomodă și nu va da cele mai bune rezultate. Și nu pentru că guvernul ar fi dominat de pedeseriști, care vor reuși, pasămite, să înșele vigilența miniștrilor din partea cealaltă. Ci pentru motivul simplu că o coabitare ar însemna amînarea unei schimbări radicale, ar presupune în finalizarea unei tranziții începute în 1989, ci inaugurarea unei tranziții de gradul al doilea.

Dar să spunem, mai ales pentru cei care au și intrat în panică, că, strict teoretic, o guvernare alături de PDSR nu înseamnă o abdicare. Cineva vorbea deunăzi de marele pericol

vatori), obiectiv care nu îngăduie prin el însuși nici un compromis. Ar presupune cel mult un pact de reorientare a capitalului național - care se află închis în domeniul sterile - și, implicit, unul de conservare a citorva poziții privilegiate. Dar nu există riscuri adevărate, în primul rînd din motive politice. În împrejurarea în care PDSR ar reuși încă o dată să obțină majoritatea relativă, o coaliție cu un partid sau cu o grupare de partide din zona adversă ar fi, fără îndoială, ultima soluție la care ar recurge. Sensul politic al acestei grupări este, așa cum am arătat mai înainte, stabilizarea regimului actual și nu va accepta de bunăvoie nici o colaborare, decît după ce va obține toate garanțiile că partenerii nu vor aduce nici un element de instabilitate. Dacă există vreun pericol real, atunci pericolul amenință doar PDSR, care se va in-

N.C. MUNTEANU

Campanie electorală în forță

O dată cu primele adieri electorale, s-a risipit și temerea lui Ion Cristoiu că mama lui își va irosi timpul ei de femeie de la țară dînd buzna în rețeaua Internet, numai așa, pentru a ocupa un loc în visele lui Ion Iliescu de modernizare a României. Nu, doamna Eugenia Cristoiu, țărancă din comuna Găgești, județul Vrancea, n-a intrat prin Internet în contact cu un fermier din Colorado pentru a-i cere o rețetă eficientă împotriva faimosului gîndac de pe-acolo. Doamna Eugenia Cristoiu are alte treburi. A devenit agent electoral al PDSR.

Aflat prin zonă, pe banii contribuabililor, desigur, cu prilejul festivităților de Ziua Unirii, ca din întîmplare, lui Adrian Năstase i-a trecut prin cap să îmbrace un tîluc și să mai utilizeze o țîră de propagandă electorală. A poposit în comuna Găgești, a văzut una și alta, după care zor nevoie s-o cunoască pe mama lui Ion Cristoiu. Chiar s-a sacrificat și a urcat pe jos, mașinile neînconștetindu-se pe dealul înghetat. Țuca a însoțit taifasul politic cu plîngerii despre neajunsurile vieții din sat, vizita încheindu-se cu poza numai bună de dat la ziar. Numai lipsa dotărilor și timpul cîinos a împiedicat un schimb de mingi la fileu între mama Eugenia Cristoiu și celălalt Năstase. Am uitat să vă spun: Adrian Năstase nu s-a dus cu mina goală. S-a dus și cu Ilie Năstase, tenismanul și, aproape sigur, candidatul PDSR la primăria Capitalei, cu ministrul de Interne și cu prefectul județului. A meritat și pentru că, între altele, mama Cristoiu a lăudat meritele candidatului PDSR la primăria din comună.

Fructuoasă și simpatică vizită și simptomatice pentru seriozitatea cu care PDSR nu doar că a intrat în forță în campania electorală, dar și pentru seriozitatea cu care și-a pus în cap să le cîștige. Cu orice preț și prin toate mijloacele, inclusiv cele scuzate de scop. Faptul că pină și cel mai snob dintre PDSR-iști s-a coborît la fața de o vizită de lucru la țară e încă o dovadă. În sine, vizita e de un populism ieftin, însă eficiența contează – toată presa a scris și a vorbit despre „evenimentul zilei”.

Operațiunea Ilie Năstase candidat la primăria Capitalei e din aceeași serie. Nimeni nu presupune că giubșucurile faimosului tenisman vor umple gropile pe care n-a reușit să le astupe Crin Halaicu. Însă Ilie e băiat bun, plin de viață, debordînd de o bună dispoziție care face bine într-o campanie electorală morocînoasă. Se speră că popularitatea lui reală în circuitul tenisului va ajuta la demolarea primarului Convenției. În lipsa unui candidat acceptabil și cu șanse de cîștig, se mizează pe popularitatea candidaților: Ilie Năstase la București, probabil Dorel Vișan la Cluj – și vor mai fi și alții.

Însă, dincolo de demagogie, populism și alte trucuri ieftine, creierul și artizanul viitoarei campanii electorale a PDSR e Viorel Hrebenciu, omul care nu vede nici o incompatibilitate între funcția de secretar general al Guvernului, de fapt al doilea prim-ministru, și cea de director al campaniei. Viorel Hrebenciu e eficient, a dovedit-o la ultima alegere a lui Ion Iliescu. Abia numit în noua funcție, are deja la

dispoziție toate analizele necesare atacului în teritoriu. Se știe deja că PDSR nu e populat în marile orașe, printre femei și printre tineri. Se va face tot ce se va putea în această direcție, cuvîntul de ordine a și fost dat, dar cu adevărat PDSR va avea în vizor electoralul de la țară și din micile orașe. Acolo sînt voturi multe și alegători cu reflexe condiționate teineice, care răspund bine la comenzi, ușor de manipulat. Ceea ce, desigur, nici nu va fi greu, avînd în vedere controlul absolut al administrației locale. Se fac eforturi și pe partea cealaltă. PDSR are deja gata și a distribuit în teritoriu un fel de ghid al candidatului în alegerile locale, care prevede totul: de la fișa circumscripției pe care trebuie să și-o întocmească fiecare candidat la efectuarea sondajelor și distilarea lor, de la modele de discursuri la contracararea și deteriorarea imaginii adversarilor. Nîmic n-a fost lăsat la voia întîmplării, nici măcar costumul și culoarea cravatei candidaților.

Povestea cu mama lui Ion Cristoiu e o glumă – reușită, dar glumă – pe lîngă „seriozitatea” altor măsuri în perspectivă. Noua lege a partidelor e una dintre ele. O lovitură cu bătaie lungă. Fiecare partid trebuie să aibă 10.000 de membri, dispuși în cel puțin jumătate plus unu din județele țării, cu cel puțin 300 de membri fondatori în fiecare județ. Toate partidele existente ar fi obligate să se reinscrie la tribunal, în termen de șase luni de la apariția legii, respectînd cerințele acesteia. Dacă o astfel de lege se va adopta, s-ar putea să aflăm că unele din partidele existente, chiar parlamentare, nu vor putea face față exigențelor. Dacă la alegerile locale propunerile de candidați trebuie să se facă sub semnătura organizațiilor comunale, orășenești sau municipale, partidele care nu au filiale organizate în fiecare comună nu și vor putea prezenta candidați pentru respectiva așezare. În consecință, respectvele partide nu vor avea reprezentanți nici în birourile electorale de circumscripție. Și cum PDSR e în tot ce mișcă în țara asta, e peste tot, ghiciți cine va fi serios avantajat în alegeri.

Mai departe, bine gîndit, pragul de 5% va elimina pleșușca, însă și caracule încă aliate – gen PSM, PRM și PUNR – s-ar putea să se afle în dificultate, ceea ce n-ar fi mare pagubă. De văzut dacă în aceeași cofă nu vor intra și alte partide parlamentare mici. Sondaje neliniștitoare au și început să apară în acest sens.

Încă și mai tare decît mama lui Ion Cristoiu e mătășuca numită Consiliul Național al Audiovizualului. Decizia care limitează condițiile de prezentare a programelor audiovizuale destinate campaniei electorale favorizează din start partidul la putere și, în plus, obligînd toate posturile private de radio și TV să difuzeze programe electorale numai între orele 18 și 19, favorizează dinozaurii naționali ai audiovizualului, unde iarăși Puterea are partea leului, prin fel de fel de terturpi. Oamenii Puterii vor apărea în emisiuni majore și la ore de vîrf ca persoane ocupînd funcții oficiale în stat.

Pentru victoria în alegeri, PDSR va face totu'. Și chiar mai mult decît atît. Le va cîștiga.

MARTI 23 IAN.

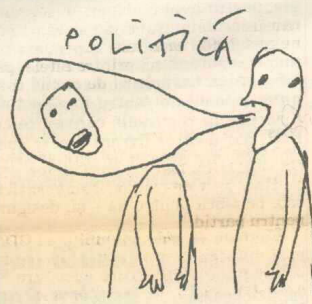
• Guvernul a suplimentat bugetul pentru privatizare

Executivul a aprobat propunerea de suplimentare a bugetului pentru privatizare cu 825 milioane lei. Fondurile vor fi folosite pentru intensificarea activității de informare a cetățenilor în privința procedurii de subscriere a cupoanelor nominative de privatizare. Procentul de subscriere a cupoanelor la nivelul întregii țări este de 18,8%.

MIERCURI 24 IAN.

• Emil Constantinescu cere șeful statului o atitudine clară

Președintele Convenției Democratice, Emil Constantinescu, i-a cerut președintelui Ion Iliescu să și exprime clar poziția față de liderul PRM, C.V. Tudor. Liderul CDR consideră că șeful statului a rămas pasiv la atacurile „repetate, concrete și grave” ale senatorului PRM îndreptate împotriva Armatei, Justiției, SRI, neîndeplinindu-și obligația constituțională de a apăra instituțiile statului.

• România și Slovenia își dezvoltă relațiile economice

Aflat la Ljubljana, premierul Nicolae Văcăroiu a semnat Acordul guvernamental de promovare și garantare reciprocă a investițiilor și Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei mixte româno-slovene. Schimbările comerciale dintre cele două țări se cifrează în prezent la 50 milioane dolari.

• Guvernul Văcăroiu sprijină adेरarea Rusiei la Consiliul Europei

Ministerul de Externe a reafirmat poziția Guvernului român în favoarea aderării Federației Ruse la Consiliul Europei, deoarece acest lucru ar avea efecte benefice asupra „reformării structurale” a societății rusești în conformitate cu principiile statului de drept, democrației pluraliste și respectării drepturilor omului și ar contribui la întărirea stabilității și securității pe continent.

• Comisia juridică a Camerei a finalizat Legea alegerilor locale

Comisia juridică a Camerei Deputaților a finalizat dezbaterea pe articole a Legii de modificare a Legii nr. 70/1991 privind alegerile locale, renunțînd la prevederile restrictive din varianta Senatului. Conform textului comisiei, numărul observatorilor în circumscripțiile electorale este nelimitat și, pe de altă parte, viitorii candidați trebuie să aibă obligatoriu acordul organizației județene și nu pe cel al organizației locale.

JOI 25 IAN.

• Iliescu reacționează la afirmațiile lui Constantinescu

Purtătorul de cuvînt prezidențial a calificat drept „politicianism ieftin cu iz de campanie electorală” intervenția de miercuri a președintelui CDR.

• Nicolae Văcăroiu în Croația

România și Croația au semnat Acordul bilateral de evitare a dublei impuneri, cu prilejul vizitei pe care premierul Nicolae Văcăroiu o întreprinde la Zagreb. A fost semnat și un acord privind colaborarea între Camerele de comerț din cele două țări.

• Rusia a fost primită în Consiliul Europei

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a aprobat, cu 164 de voturi pentru, 35 împotriva și 15 abțineri, cererea de primire a Federației Ruse în acest organism paneuropean. Ca membru al CE, Rusia va fi obligată să ratifice, în termen de un an, toate convențiile referitoare la respectarea drepturilor omului, protecția minorităților, abolirea torturii și a pedepsei cu moartea.

VINERI 26 IAN.

• PUNR se pregătește pentru campania electorală

Biroul Permanent al PUNR a elaborat principiile strategiei în alegerile locale, a aprobat componența comisiei electorale centrale, condusă de Gh. Secară, iar deputatul Ioan Gavra a fost ales director al campaniei electorale. Deși s-a hotărît semnarea unui pact de neagresiune cu PDSR, PUNR și-a exprimat îngrijorarea față de „politicizarea deliberată a structurilor administrației publice locale de către reprezentanții PDSR în teritoriu”.

SÎMBĂȚĂ 27 IAN.

• Funar îi scrie iarăși lui Iliescu

Președintele PUNR, Gheorghe Funar, l-a acuzat într-o scrisoare deschisă pe președintele Ion Iliescu că a încalcat Constituția asumîndu-și singur responsabilitatea asupra negocierilor cu Ungaria. Funar consideră că șeful statului nu a informat „partidele politice românești, Guvernul și Comisia de politică externă a Parlamentului” asupra răspunsului Ungariei privind propunerea de reconciliere istorică.

LUNI 29 IAN.

• PNTCD nu admite alianțe în afara CDR

Președintele PNTCD, Ion Diaconescu, a declarat că forțele politice care au făcut declarații de colaborare țărăniștilor trebuie să țină cont în primul rînd de Convenția Democrată, ale cărei protocoale trebuie respectate. PNTCD va rămîne solidar cu CDR în campania electorală vizînd alegerile locale și parlamentare și va sprijini candidatul alianței la președinție.

• Întîlnirea șefului statului cu liderii de partid

La Palatul Cotroceni s-a desfășurat o întîlnire a președintelui Ion Iliescu cu liderii principalelor partide politice parlamentare, cu excepția PRM și PNL-CD, care nu au fost invitate. A absentat și Gheorghe Funar. Iliescu a abordat chestiunea relațiilor cu Ungaria și Ucraina, cu care se negociază semnarea unor tratate bilaterale.

Rubrică realizată de
MARIAN CHIRIAC

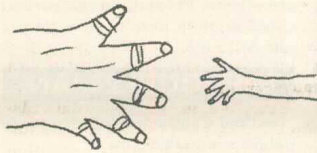
ILIE ȘERBĂNESCU

O mână întinsă într-un moment greu

FMI livrează 350 milioane de dolari României

În perioada scursă de la începutul anului au avut loc deja primele intrări în țară din linia de credit aprobată României, exact la sfârșitul anului trecut, de către Consiliul de Administrație al FMI. Este vorba, de fapt, de extinderea Acordului anterior cu România. Și prin această extindere urmează să se livreze în tranșe, în decurs de 15 luni, 350 milioane dolari sub formă de împrumut. Ca orice credit acordat de FMI, și acesta este destinat depășirii unor dificultăți în balanța plăților externe și este condiționat de respectarea de către partea română a unor angajamente pe linia promovării unor politici monetare și bugetare, precum și a unor ajustări structurale menite să combată tocmai cauzele care au dus la deficitul din plățile externe.

Sumele avute în vedere trebuiau, în mod normal, să fie vărsate României încă din februarie-martie 1995. Pentru că reprezentau tranșele finale din Acordul încheiat cu FMI și avizat de conducerea acestuia în mai 1994. Dar această livrare a fost suspendată din cauza faptului că partea română, deși realizează obiectivele convenite pe linia stabilizării macroeconomice (respectiv, o anumită rată a inflației și nedepășirea unui anumit deficit bugetar ca procent din PIB), nu își îndeplinește și angajamentele privind așa-numitele „criterii structurale“.

Era vorba de a se adopta și pune în aplicare o lege a falimentului și una a protecției concurenței, de a se înființa Bursa de valori, de a se efectua privatizări semnificative și de a se întreprinde restructurări în cele mai importante 300 de societăți industriale responsabile de peste jumătate din pierderile înregistrate în economia națională. În februarie 1995 urma să aibă loc o evaluare asupra realizării acestor acțiuni. Dar stadiul transparenței lor în practică era atât de departe față de angajamente, încât FMI a preferat să nu mai facă oficial evaluarea, pentru a nu fi obligat să consemneze eșecul, mulțumindu-se să o amâne pe termen nedefinit, spre a lăsa totuși o porțiță deschisă. În decembrie '95 expira termenul Acordului și unica modalitate pentru România de a accede la resursele convenite cu FMI, dar a căror livrare fusese suspendată, era de a se prelungi, printr-un nou act, perioada de operare a fostului Acord.

Apel

Partidul Alianței Civice a adresat, recent, Comitetului Nobel pentru Pace de la Oslo propunerea de candidatură a lui **Ilie Ilășcu** pentru premiul pe anul 1996. Ilie Ilășcu este un luptător pentru drepturile românilor și, deopotrivă, pentru drepturile omului. Considerăm că decernarea Premiului Nobel pentru Pace patriotului român înternișat la Tiraspol ar reprezenta un semnal că întreaga comunitate internațională este sensibilă la acest oribil caz de persecuție pe motive politice, situație anacronică la acest sfârșit de secol.

Partidul Alianței Civice adresează un apel către toate instituțiile responsabile din România – Președinție, Parlament, Guvern, Biserică, partide politice și alte organizații – pentru susținerea oficială a acestei propuneri.

Nicolae Manolescu

26.01.1996 Președintele Partidului Alianței Civice

Clauza națiunii celei mai favorizate pentru România

Mesajul președintelui SUA către Congres

La data de 19 mai 1995, am hotărât și am anunțat Congresul că România îndeplinește în totalitate criteriile referitoare la libertatea de emigrare, prevăzute în secțiunile 402 și 409 din cadrul acordului comercial din 1974. Acest lucru a permis prelungirea acordării clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România și a altor activități, fără a fi necesară o reînnoire anuală.

Conform legii, înaintea Congresului un raport actualizat în ceea ce privește legile și politica de emigrare din România. Veți constata că raportul demonstrează faptul că România continuă să corespundă standardelor SUA și internaționale în ceea ce privește politica de emigrare.

WILLIAM J. CLINTON
Casa Albă, 3 ianuarie 1996

Din numerele viitoare

- Supliment gratuit: „Condiția femeii în perioada de tranziție” – Interviu cu Artraud Hartmann, reprezentanta Băncii Mondiale în România
- Alternativa 2000 – anchetă; răspund: Sorin Antohi, Andrei Cornea, Stere Gulea, Dan Gabriel Manolea, H.-R. Patapievici, Alexandru Zub,
- Daniel Dăianu: „Geopolitica în Europa” (VII)
- Discuție la lansarea cărții „Instaurarea comunismului – între rezistență și represivitate” (Ana Blandiana, Constantin Rădulescu Zoner, Mirela Hagiopol, Romulus Rusan)
- Mihai Korne: „Politica agrară a Convenției” și „Reorientarea bugetului după alegeri”
- Adrian Marino: „Cultură oficială, cultură alternativă”
- Fey László: Scrisoare deschisă domnului Octavian Paler
- Pomogás Béla: Dialog intelectual român-ungar
- S. Damian: Falsul mit al lui Terminator

- Ilie Șerbănescu: „Criza energetică în România – o criză a industriei”
- Gabriel Dimisianu – Livius Ciocărlie: „Viața în paranteză”
- Interviu cu ambasadorul Statelor Unite, Alfred Moses
- Inamovibilitatea judecătorilor (anchetă)
- Dorel Șandor: Măsuri pentru demantelarea comunismului totalitar
- Adrian Mihalache: Suprafețele lumii
- Hari Kuller: Mit, cultură, societate
- Hállér István: Religia – o prioritate în școală
- Bogdan-Alexandru Geană: Orb pentru 45 de minute la Budapesta
- Ernest Latham Jr. și V. Rizescu despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensul naționalist)
- Despre adopții – anchetă
- „Post-comunistul” (articol de Heiko Flottau, publicat în Süddeutsche

Zeitung)

- Erwin Kessler – corespondență specială din Paris: „Masculin-feminin. Sexul artei”, Centrul Pompidou, Paris, octombrie 1995-februarie 1996
- Viză pentru Statele Unite: instrucțiuni pentru programul de imigrare-loterie pentru anul 1997
- Irina Coroiu despre „Mireasa mută” în regiile lui Alexandru Tocilescu
- Radu Negrescu Șutu: „A fi sau a nu fi român”
- Recenzia cărții „Economie și prosperitate” de J.D. Gwartney și R.L. Stroup realizată de Dan Cristian Comănescu
- Întilniri la GDS: despre Consiliul de Administrație al Televiziunii
- Andrei Cornea, Radu Coșarcă, Mihai Șora și Teodor Baconsky într-o emisiune la Tele Tabc despre religia în școli
- Virginia Marsh: „România constrânsă la o economie nemilosă”
- Kenneth Murphy: recenzie la cartea „Plicul negru” de Norman Manea

ale țării, a unui deficit de 1,6 miliarde dolari, în ultimă instanță tocmai ca urmare a faptului că sporierea ceva mai semnificativă a producției industriale în 1995 a fost obținută și în atâtea și atâtea sectoare neperformante, care au consumat masiv din resursele din import, fără a ieși în mod corespunzător la export. Acest deficit, care echivalează cu peste 20% din încasările din exporturi, pune acum serioase probleme de finanțare, cu atât mai mult cu cât, făcându-se importuri fără a se conta în prealabil pe o creditare externă sigură, au fost folosite imprudent pentru acoperire puținele rezerve valutare agonisite cu greu în 1994.

Creditul de la FMI, deși puțin important ca valoare absolută, vine să denunțeze întrucâtva situația precară a finanțării externe. Și, mai ales, oferă un gir României pentru a putea apela la finanțări și din alte surse.

În mod normal, creditul ar trebui folosit doar pentru consolidarea rezervelor valutare, pericolos afectate de imprudenta utilizare a lor pentru finanțări de importuri, rezistându-se tentației ca, în scopuri electorale, să se folosească resursele din creditul primit pentru blocarea artificială a creșterilor de prețuri prin susținerea, fără acoperire economică, a cursului valutar. De altfel, ar fi bine ca toate categoriile de alegeri să aibă cât mai repede loc, pentru ca acumulările de dezechilibre, specifice perioadelor de cosmetizare preelectorale, să fie cât mai mici.

ECONOMISIȚI PÎNĂ LA 40% ABONÎNDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8% 6.000 lei cu expediere prin poștă

15% 5.500 lei cu ridicare de la redacție

49% SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

30% 4.500 lei cu expediere prin poștă

40% 4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, București.** Adevărurile (talon de pensie, adevărinte școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: **Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București**, cu specificarea **pentru Serviciul de Difuzare**. Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

Facem apel la abonații noștri să renunțe la abonamentul încheiat la oficiile poștale. Aceste abonamente, realizate de fapt prin intermedierea RODIPET-ului, creează tot mai multe probleme redacției, deoarece RODIPET plătește cu tot mai multă infiriziere banii datorati revistei. În consecință, s-ar putea să ne vedem obligați a înceta expedierea abonamentelor încheiate în acest fel, pînă la plata sumelor restante.

Vă rugăm să vă abonați prin scrisoare adresată direct redacției sau, după caz, personal la redacție, în condițiile prezentate în anunțul alăturat.

Avantaje:
– serviciu prompt;
– cost mai mic;
– reduceri speciale;
– o permanentă legătură directă cu redacția.

DANIEL DĂIANU

Dilemele integrării economice europene „Chestiunea țărilor post-comuniste“

VI

Din episoadele anterioare: • Sprijinul pe care Occidentul îl acordă Estului este mult inferior față de ceea ce ar fi necesar pentru accelerarea reformelor • Germania reunită va juca un rol din ce în ce mai important în Europa • Pentru Germania, vecinii din Est prezintă un interes strategic • Preferința Germaniei pentru o

cooperare economică și politică cu SUA • Într-o evoluție fericită a UE, Germania va juca rolul de stabilizator • Într-o evoluție mai puțin fericită, zona sudică a UE (Italia, Spania, Portugalia, Grecia), rămasă în urma „nucleului tare” european, ar putea privi Europa de Est ca pe o zonă concurențială • Procesul de integrare europeană

nu face să dispară politicile externe și obiectivele naționale • Teama de valurile de emigrări din Est este declarată fătis • Un salariu mai bun oferit în Vest ar fi mai puternic decât costul părăsirii locului de baștină al est-europenilor •

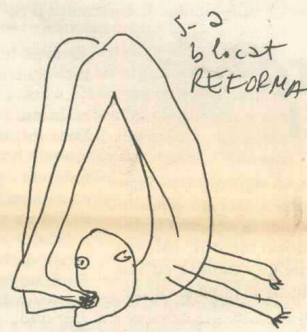
(Urmare din numărul trecut)

Discriminări între țările est-europene privind dreptul la muncă în Vest

Valki László și Csaba László au făcut, în acest sens, o comparație cu experiența Statelor Unite; o diferență de venit de 1:3 a fost elementul care a dus la o mișcare substanțială a populației; pe lângă aceasta, fiecare procent în plus la venitul obținut determină o migrație de 0,026%. Punctul lor de vedere este că acest lucru nu justifică acea viziune conform căreia est-europenii s-ar deplasa masiv spre cealaltă jumătate a Europei, „de vreme ce deosebiriile dintre nivelele de trai, realist calculate prin paritatea puterii de cumpărare, nu arată o diferență mai mare de 1:2,5 sau 1:3”.

Aș dori să fac câteva comentarii pe marginea acestei observații. În primul rând, ea se aplică în special țărilor post-comuniste mai dezvoltate. În al doilea rând, pentru acestea din urmă există deja o supapă de siguranță, creată de tratamentul mai favorabil al cetățenilor lor de către țările occidentale vecine. De exemplu, ungurii au drept de muncă pe 6 luni în Austria fără a fi obligați să dețină un permis de lucru. La fel, cetățenii polonezi muncesc în Italia sau Germania prin intermediul piețelor de forță de muncă neoficiale, neavând dificultăți de a obține vize turistice. În al treilea rând, trebuie să ne gândim și la efectele distribuționale ale reformelor asupra migrației; aceste efecte pot fi semnificative în țările mai puțin dezvoltate ale Europei de Est. Și, în sfârșit, aș lua în considerație eventuala presiune exercitată asupra piețelor forței de muncă din Europa de Est de către un posibil influx tot mai mare de persoane din țările Lumii a Treia; unele dintre țările est-europene au devenit țări de imigrare.

Această presiune îi poate stimula pe est-europenii să caute de lucru în afara granițelor țărilor lor. Există date care sugerează că acest influx poa-

te crește considerabil în anii următori și că guvernele est-europene nu-l vor putea stăvilii. În plus, se pare că, în eforturile sale de a-și diversifica activitățile, crima organizată și-a dat seama de posibilele câștiguri pe care le-ar putea obține în acest domeniu.

Pe termen lung, această amenințare își va pierde din forță, de vreme ce Europa de Vest are nevoie de o infuzie substanțială de forță de muncă din cauza îmbătrânirii populației sale. Așa că problema trebuie gestionată pe termen scurt și mediu. Ajutorul face pe multe oficialități vest-europene să se încrunte, din mai multe motive. Unul este legat de nivelul general de dezvoltare a țărilor est-europene, care ar însemna o sarcină grea pe umerii Vestului atunci când este vorba de ajutor pentru dezvoltare – presupunând că extinderea UE ar avea loc în cițiva ani. Astfel, Richard Baldwin, de la Institutul de Studii Internaționale din Geneva, a estimat că, dacă țările grupului de la Vișegrad ar fi admise în UE, acest lucru ar atrage după sine fie o creștere a contribuțiilor la bugetul comunitar de circa 60%, fie o reducere a cheltuielilor UE. Pe de altă parte, se poate spune că nivelul bugetului în sine, nu oferă un etalon relevant. Csaba László susține acest punct de vedere atunci când afirmă că „pe baza cheltuielilor bugetare actuale le UE, doar circa 0,25% din Produsul Intern Brut al UE ar trebui să fie canalizat prin transferuri anuale către

noii membri. În timp ce, în Germania, 5% din PIB-ul anual este transferat către landurile de Est”.

Un alt motiv este acela că ajutorul pentru dezvoltare acordat țărilor est-europene s-ar lovi puternic de actualele pretenții emise asupra bugetului UE de lobby-urile agricultorilor și de țările care primesc deja ajutoare pentru dezvoltare (Spania, Irlanda, Portugalia și Grecia).

O uniune monetară fără o integrare politică semnificativă...

Pentru politicienii vest-europeni, cea mai mare dilemă este cum să continue adâncirea integrării, presupunând că aceasta va fi direcția de dezvoltare. Și aici întâlnim două perspective care se bat cap în cap și care par a fi greu de reconciliat. Unele țări, inclusiv Franța, ar dori să se avanseze spre realizarea unei uniuni monetare, înainte de a fi vorba – vreodată – de o integrare politică semnificativă. Acest lucru sugerează o concepție conform căreia adâncirea integrării ar depinde de capacitatea guvernelor de a practica genul de politici reclamate de o uniune monetară – ceea ce înseamnă, mai departe, că ar fi nevoie de progrese în ceea ce privește convergența economică înainte de a face marele pas instituțional. Este de asemenea limpede că Franța dorește să creeze o infrastructură instituțională monetară care să „europenizeze” (citește „să stăpânească”) influența crescândă pe care o au Bundesbank și Frankfurterul, în calitate de centru financiar major¹.

...sau o integrare politică care să susțină integrarea economică

În ceea ce o privește, Germania scoate în evidență faptul că este nevoie de o formă de integrare politică care să susțină adâncirea integrării economice. Acesta a fost în 1994 mesajul lucrării lui Wolfgang Schauble, lider al fracțiunii parlamentare a CD. Bonnul susține că va fi foarte greu să-i convingă pe cetățenii săi să renunțe la marca germană, simbol al stabilității și puterii economiei naționale, dacă nu există o garanție că strategiile economice din cadrul Uniunii pot asigura monedei comune un grad similar de stabilitate. Și că, în acest scop, o „cămășă de forță” politică – integrare politică – ar fi singurul fel de a disciplina deciziile de politică economică la nivel național. Acest raționament stă, în mare parte, la baza ideii formării unei Europe cu geometrie variabilă – care susține că singurul mod de a continua integrarea este de a lăsa un „nucleu tare” să meargă înainte, restul urmînd să i se alăture mai târziu.

Teza „nucleului tare” care să devanseze restul

Un alt motiv economic pentru care se preferă varianta cu „nucleu tare” poate fi temerea că, în cazul în care unii dintre membrii săi s-ar confrunta cu unele greutăți, Germania ar fi cea care ar trebui să poarte, în mare parte, sarcina asistenței; aceasta înseamnă că, cu cât sînt mai convergente performanțele economice ale membrilor „nucleului tare”, cu atât mai ușor ar fi să se ofere asistența așteptată în caz

de nevoie, ceea ce, mai departe, înseamnă că, cu cât nucleul este mai tare (mai omogen), cu atât mai bine. „Țaria” și omogenitatea nucleului ar ajuta, de asemenea, edificarea credibilității uniunii monetare. Se știe că ar fi pentru prima oară în istorie cînd state suverane ar fi de acord să renunțe la monedele lor naționale în favoarea unei singure monede, păstrîndu-și însă politicile economice și fiscale independente. Închipuiți-vă ce lovitură ar fi pentru credibilitatea proiectului dacă una dintre țările membre ar ceda presiunilor exercitate de „cămășă de forță” monetară și s-ar hotărî să iasă din asociație.

Mai putem adăuga și un motiv politic pentru care Germania acționează în favoarea unui anumit fel de integrare politică: ideea posibilă că o politică externă și de securitate comune ar face a Bonnului să-și urmărească mai ușor interesele într-un cadru multilateral – căci, altfel, celelalte țări europene ar privi cu multă neîncredere orice acțiune unilaterală întreprinsă de o forță economică² din ce în ce mai puternică și mai plină de sine.

Ca să rezumăm, putem spune că dezacordul perspectivelor este provocat de două categorii de motive. O categorie ia în considerație viziuni diferite privind integrarea politică a Europei, care să includă fezabilitatea realizării politicilor externe și de securitate comune. Cealaltă categorie de motive se referă la raționamente diferite în ce privește adâncirea integrării economice, ținînd seama de performanțele economice divergente ale țărilor membre.

Fragment din lucrarea Vitalitate și viabilitate economică. O dublă provocare pentru securitatea Europei, în curs de apariție la editura Peter Lang, Hamburg.

NOTE

¹Ar trebui să ne gândim că în ultimii ani bănci comerciale britanice importante (ca Warburg, Morgan Grenfell și Barings Securities) au fost cumpărate de instituții financiare germane, elvețiene sau olandeze. Totodată, Bursa de Valori din Frankfurt va fi modernizată, astfel încît să devină prima de acest fel în Europa. Ce se va întâmpla cu Londra, ca centru financiar, dacă Marea Britanie s-ar decide să rămînă în afara Uniunii Monetare?

²Presupunînd că se aplică o politică externă și de securitate comune, mă întreb dacă Franța va ceda locul său din Consiliul de Securitate al ONU în favoarea unui loc pentru Bruxelles (UE)? Ori celor cinci membri actuali li se vor alătura noi membri, cum ar fi Germania și Japonia, sau Bruxelles. Dar, oricum, această situație ar fi foarte ciudată.

Subtitlurile aparțin redacției
Traducere de Adriana Tudor

Adevărul literar și artistic nr. 304

- Un goliard sub carapace^{intre} olimpiantă: Titu Maiorescu (document)
- Istrate Micescu era „un d'Artagnan cu panăș”
- Umbra lui Eugen Cristescu pe urmele lui Iuliu Maniu
- Costache Olăreanu: „De ce nu te recitești?”
- Din „Jurnalul” Mariane Șora
- Cronica literară de Alexandru Condeescu
- Valentin Silvestru despre teatrul de azi
- Reabilitarea cosmopolitismului

ESEU

VALENTIN FEYNS

Gunoaiele și Opoziția

Cartierul copilăriei: memorie de culori nesigure, mirosuri romantice sau banale, sentimente și senzații

Am copilărit și mi-am petrecut o treime de viață între Calea Moșilor și Hala Traian. Am purtat cu mine amintirea cartierului toată viața și m-am întors la ea în momente de neliniște sau nemulțumire, când ai vrea să poți să ștergi totul și să o iei de la început.

E o amintire în culori nesigure, ca în vis. E și o memorie de mirosuri, romantice sau banale, salcâmi, tei și iasomie, dar și de pavaj ud, de covrigi de la simigieria din colț de la Moșilor și de mititei de la „Izvorul rece”. E și o memorie de sentimente și senzații. Îmi amintesc de bucurii și de spaime și de speranțe. Îmi amintesc de sărăcie și de lipsuri și de umilințe. Nu-mi amintesc de murdărie și gunoaie. Împart amintirea cu o mână de oameni – răspunzând acum în toată lumea – cu complicitatea cărora mi-am construit amintirea și mi-am păstrat-o. I-am întrebat. Nici ei nu-și amintesc de gunoaie.

Poate de aceea nu înțeleg. Într-o trecere superficială, acum doi ani, mi-am revizitat cartierul amintirilor. M-am dus cu groaza că fac o greșală ireparabilă; am plecat cu bucuria că pot să continui să visez în culori. M-am bucurat că a scăpat neatins de paranoia dictatorului urbanist. Am regăsit străzile tunelului de pomi și caldarâmul pe care îmi derapa bicicleta. Am regăsit bisericile frumoase de clare, pe vremuri, mi-eră puțin teamă. Plouase și se cam infundaseră canalele, dar se infundau ele și pe vremea mea și știam că după un timp se desfundă. Am regăsit părțile în care erau aceleași fete frumoase. Sau poate altele. N-am văzut gunoaiele.

„Meditație asupra gunoaielor”

Nu știu dacă am să mă mai pot întoarce la amintirea mea după cutremurătoarea „Meditație asupra gunoaielor” publicată acum câteva luni de Gabriel Liiceanu în „22”. Estetul exasperat – ignorându-și dezgustul și padoarea – a strivit în public un furuncol urban, forțându-ne să urmărim puroiul prelingându-se din paragraf în paragraf, din stradă în stradă. Străzile mele. Mă urmăresc încă unele imagini: bătrînul forțat să asiste neputincios la asasinarea florilor; șoferul care, în lumina farurilor, presimte șobolanii inspectându-și domeniul și care conduce neputincios mai departe. Neputință, indiferență, resemnare – mai cumplite chiar decât gunoaiele.

Încerc să înțeleg. Nu e ușor. N-am fost acolo când apa îngheața în calorifere, când procurarea de mâncare devenea un element de degradare umană, atunci când credeai că mai rău nu se poate, dar se putea, când orice incredibil devenea posibil.

Statul – „afară”, și noi – închiși într-un „înăuntru” restrîns „pînă la limita pervazului”

Am fost însă acolo cînd a început. Am văzut cum a distrus comunismul țesătura din care se compune societatea omenească, distrugînd sau falsificînd conștiința individului și relațiile lui cu semenii și cu statul. Comunismul a distrus în cetățean conștiința valorii individuale, a dreptului și capacității de a-și proiecta și construi viața, de a influența și schimba mediul și societatea în care trăiește și l-a transformat într-un pion căruia evenimentele i se întîmplau implacabil. Am fost și eu un vagon instalat și împins pe șine spre o succesiune de cazuri, unde știam cine mă aștepta. Relațiile între indivizi au fost otrăvite de bănuială. Cu vecinul erai forțat să împarți baia și bucătăria, dar nu puteai să împarți și gîndurile. Otrava funcționa și între prieteni, uneori și între membrii familiei. Cînd erau bazate pe interes reciproc, relațiile între indivizi funcționau bine și în comunism. Tu îmi făceai rost de carne, eu îți făceam rost de bilete la spectacol. Probabil că amîndoii furam statul. La asta se redusese reacția individului la atotputernica prezență a statului. Furam de la stat pentru că nu primeam ceea ce ni se cuvenea, și dacă nu puteam să furăm ceea ce ni se cuvenea, furam ce puteam. Furam și păcăleam statul pînă dincolo de punctul unde începeam să ne risipim viața. Am învățat să furăm, să mințim și să ne mințim. Pentru că statul era „afară”, „afară” era pericol și ne-am înmuiat „înăuntru”. Iar „înăuntru” s-a restrîns „pînă la limita pervazului” și probabil și dincolo de el. Nu puteam să facem „curat” afară, uneori nu mai făceam nici înăuntru. Cînd statul nu era la îndemînă, ne furam și ne mințeam unul pe altul.

Cred că are dreptate autorul „Meditației...” cînd spune că explicația gunoaielor din cartier (probabil a majorității „gunoaielor”) stă în mentalitatea deformată de zeci de ani de teroare și de mecanisme de apărare terorizate. Și că soluția constă în schimbarea mentalității prin schimbarea hranei mintale.

Dar, cu imunitatea la gunoaie slăbită de douăzeci de ani trăieți în altă lume, aș vrea să sugerez că noua alimentație mintală ar trebui să conțină ca element esențial și acțiunea. Altfel, mi se pare o soluție parțială și de prea lungă durată, în special pentru că optimistul din mine e convins că numai o minoritate generează „gunoaiele”. Vina socială a majorității e că le tolerează. Și cred că le tolerează pentru că a fost învățată, cu bicul, să creadă că nu e în stare să facă nimic „afară”; nici măcar curat. În special „curat”.

Recrearea capacității de opoziție individuală și colectivă

Eradicarea „gunoaielor” mi se pare a fi eminentemente treaba Opoziției. Treaba Autorității ar fi fost să nu lase să apară gunoaiele. Asanarea e sarcina și șansa supremă a Opoziției. Opoziție care înainte de a fi partid politic este o mentalitate, compusă din con-

știința drepturilor și responsabilităților și hrănită nu numai din educație, ci și din acțiune și succese. O mentalitate individuală și una colectivă, ambele distruse cu brutalitate profesională. Cu atîta brutalitate, încît multă lume trebuie să înceapă prin a-și refăce întîia capacitate de opoziție. Cu atîta profesionalism, încît beneficiarii de astăzi ai distrugerii sociale de ieri nici nu se mai jenează să-și arate aroganța.

Țesătura socială a fost distrusă de comunism de sus în jos. Atît timp cît gunoaiele cuceresc nestingherite cartierele, speranța într-o victorie electorală a opoziției politice mi se pare echivalentă cu o încercare de refacere tot de sus în jos. Cred că țesătura ar trebui refăcută de jos în sus. Fir cu fir, individ cu individ, pe urmă urzeala între indivizi. Victoria „cea mare” în alegeri ar trebui precedată și bazată pe victorii mici asupra „gunoaielor” mici. Victoriile mici ar da participanților la opoziție speranță și încredere

în însuși actul de opoziție. Ar da și credibilitate celor care îi conduc. În lupta contra gunoaielor mici apar, se recrutează, cresc și învață personalitățile și conducătorii Opoziției. Victoriile mici, victorii parțiale, ar crea în „autorități” respect și teamă de opoziții. Așa cum comportarea civilizată a individului rezultă dintr-un echilibru sănătos între conștiința civică și frica de pedeapsă, performanța superioară a autorităților democratice se bazează pe combinația între prevederile legale și respectul pentru individ. Demnitatea individului și respectul pentru individ nu se conferă prin lege, se consfințesc prin lege și, oricum, rămîn vorbe goale atît timp cît nu sînt întărite de o istorie de victorii în împrejurări în care autorități inepete sau indiferente și-au uitat menirea. A lăsa „Statul” să rezolve toate problemele înseamnă a-i conferi excesul de putere pe care individul ajunge să-l regrette.

Luați-vă înapoi cartierele

Dacă adulții din „cîmpul muncii” nu au timp și energie să facă și să mențină curat, există alți membri ai familiei sociale care ar putea s-o facă. Pensionarii tineri, care cu siguranță se simt la marginea societății și tînjesc după prestigiul unui rol activ. Adolescenții, care se tem că societatea nu e pregătită să-i integreze și care ar trebui învățați să înceapă prin a da societății înainte de a pretinde. Copiii de școală, cărora capacitatea de opoziție ar trebui să le fie formată nu numai prin lectură, ci și prin acțiune.

Dacă liderii opoziției politice nu înțeleg valoarea victoriilor parțiale asupra „gunoaielor”, își merită soarta în alegeri. Dacă este sub demnitatea liderilor intelectualității (definită cum vreți) să conducă „curațenia” în „cartiere”, o să-și merite soarta în istorie. Societatea ar putea să-i folosească, dar o să se descurce și fără ei.

Organismele biologice sînt protejate de mecanisme automate de reparare care pot corecta instantaneu stricăciuni sau aberații la nivelul celulei. (Cînd, dintr-un motiv sau altul, mecanismele la nivelul celulei nu funcționează, consecințele sînt catastrofale pentru întregul organism.) Și în codul genetic al organismelor sociale există mecanisme de reparare, dar, din păcate, nu funcționează automat și acționează mult mai încet.

Nu știu ce declanșează mecanismul de reparare la nivelul celulei sociale. Ar putea să fie exasperarea, dar iluzia neputinței pare să fie în stare să o inhibe. Poate că mai trebuie o succesiune de mici, foarte mici, miracole care să spargă cușca limitată de fatalistul „nu se poate” și sinucigașul „merge și așa” și să spulbere frica de acțiune. După decenii de căluș, a urmat, normal, beția libertății de a critica, din care te trezești, ca din orice beție, la dura realitate că critica e numai o iluzie de acțiune.

Luați-vă înapoi cartierele. Se poate. (Pe cel dintre Calea Moșilor și Hala Traian luați-l înapoi și în numele meu.) Luați-vă înapoi, bucată cu bucată – indiferent cît durează –, puterea, respectul, demnitatea. Se poate. Refaceți-vă capacitatea de opoziție. Întindeți o mîină vecinului, care, poate, vă caută, și refaceți urzeala. Se poate. Indiferent cît durează.

O glumă cazonă împărțea posibilitățile în două categorii: unele care se poate și unele care nu se poate. Am auzit cam aceeași idee aici sub forma unei rugăciuni: „Doamne, dă-mi putere să lupt, ca să schimb lucrurile care se pot schimba, dă-mi răbdare, ca să mă adaptez la lucrurile care nu se pot schimba, și dă-mi înțelepciune, ca să pot face diferența între ele”.

Pentru 1996 vă urez putere, răbdare și înțelepciune.

TALK-SHOW-uri LIVE

un radio actual

RADIO TOTAL

FM 94,2 MHz
Tel: 637.37.60 / 667.35.45

un radio actual

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți auzia la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Luni:
Față în față cu vecinul – IRINA CORBU

Marti:
Căinele de pază – CORNEL NISTORESCU

Miercuri:
Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI

Joi:
Fii întreprinzători – ADRIAN DUMITRU

Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

NICOLAE MANOLESCU

Este absolut necesar să facem din

- Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU -

• Apelul nostru către Congresul PNȚCD are în vedere o restructurare a Opoziției pentru cîștigarea alegerilor din 1996 • Cred că în această alianță trebuie inclus și PD, cu forme de colaborare mergînd pînă la liste comune • Aș dori să funcționeze principiul egalității în drepturi și obligații a partidelor din CDR • Această formă de cooperare (PAC-PNȚCD-PNL-PD și altele) s-ar putea stabili chiar pentru alegerile locale • PAC exclude alianțe cu fostele partide comuniste • Ca partid de guvernămînt, PDSR s-a confruntat într-o mai mare măsură decît celelalte partide cu necesitatea reformelor structurale ale societății românești • Mă tem că în timpul scurt rămas pînă la alegeri „Alternativei 2000” îi va fi foarte greu să facă un partid dintr-o grupare intelectuală • Pentru alegerile locale am descentralizat întregul sistem și responsabilitatea organizațiilor locale a crescut •

Rămîn la ideea că alianța Opoziției trebuie să fie o alianță de partide politice

După mesajul dumneavoastră transmis congresului PNȚCD, s-a vorbit despre o posibilă întoarcere a PAC la CDR. În ce ar consta această întoarcere, dacă ea este posibilă?

Nu cred că problema se pune în termenii aceștia, de întoarcere a PAC în CDR. Apelul pe care l-am făcut congresului PNȚCD (ca și declarația în care am comentat congresul) au în vedere o restructurare a Opoziției care să-i acorde maximum de șanse pentru cîștigarea alegerilor din 1996. Nouă ni se pare și acum (cum ni se părea și cu un an în urmă, cînd ne-am despărțit de Convenția Democratică) că, în actuala ei structură, Convenția Democratică își micșorează șansele în loc să și le mărească. Rămînem la ideea că e absolut necesar să facem din alianța Opoziției (CDR sau altfel, n-are importanță cum o numim) o alianță de partide. Aceasta nu înseamnă că formațiunile nepartinice se exclud din Convenție, ci că ele își joacă rolul de formațiuni de sprijin. Iar dacă au oameni care doresc să candideze, oricum legea îi obligă acum să candideze pe listele partidelor. În aceste condiții, credem că alianța Opoziției trebuie să fie mai maleabilă, mai receptivă, mai deschisă decît a fost pînă acum. Deci, pe lângă membrii fondatori, și cei adăugați ulterior, ai Convenției, ar fi necesar să apară și alte formațiuni - de pildă, PD -, cu care să se stabilească relații de cooperare, mergîndu-se, eventual, pînă la liste comune.

Aș vrea ca PNȚCD, prima formațiune a Opoziției, să stimuleze alternativele politice, nu să le ofilească la umbra proprie

Și în al treilea rînd am dori să funcționeze principiul egalității în drepturi și obligații pentru toate partidele care compun Convenția Democratică. Ideea nu a funcționat pînă acum, ceea ce a dat naștere la mai mari dificultăți. Între altele, apelul pe care l-am făcut PNȚCD este acela ca, luîndu-și în serios rolul de primă formațiune a Opoziției, să fie totodată și o formațiune capabilă de emulație: să stimuleze alternativele politice, nu să le ofilească la umbra proprie. Numai în condițiile acestea ne-am putea gîndi că PAC, împreună cu PNȚCD, PNL, PD și alții, ar putea găsi formula concretă (pe care n-o știu deocamdată) de a se prezenta împreună în alegerile din '96.

Inclusiv la cele locale?

Inclusiv, dacă aceste forme de cooperare se pot stabili în timp util. Nu vîd nici o piedică s-o facem de pe acum. Aș spune chiar că ar fi un cîștig.

Ce alianțe exclude PAC din start?

În primul rînd, alianța cu partidele extremiste (cum ar fi Partidul România Mare), cu fostele partide comuniste, indiferent cum ar fi ele botezate în momentul de față. Ne-am hotărît să privim înainte și mi se pare că România merită, după 40 de ani de comunism, să încerce o soluție democratică, de la care comuniștii (foști sau actuali) să fie excluși.

Cu o doctrină mai limpede în favoarea schimbărilor în societate, PDSR ar fi un potențial aliat după alegerile din 1996

Aceasta înseamnă că excludeți și PDSR?

Ca partid de guvernămînt, PDSR s-a confruntat, în mai mare măsură decît celelalte partide, cu necesitatea reformelor structurale ale societății românești. Și dacă PDSR, luat ca un întreg (ceea ce mă îndoiesc că este), pare în momentul de față să nu fi înțeleș că a susținut un guvern falimentar, cum este guvernul Văcăroiu, cred că cel puțin o parte dintre oamenii care compun PDSR, și au răspundere și decizie în PDSR, a devenit conștientă de necesitatea ca PDSR să fie un partid social-democrat, destinat într-un fel progresului României, nu întoarcerii înapoi pe scara istorică. Și dacă nu greșesc, este foarte posibil ca o doctrină mai limpede a PDSR în favoarea schimbărilor în societate să facă din el un aliat potențial după alegerile din '96.

Cu PDSR - un pact de guvernare, nu o alianță de partide

Numai după alegeri?

Da, pentru că acum nu cred că se pune problema de a face alianță între PNȚCD, PAC (sau alte partide democratice) și PDSR, o alianță de partide sau de doctrine. S-ar putea face o alianță de guvernare. Într-o alianță de guvernare ar cădea deoparte deosebiri, ar rămîne laolaltă numai asemănările. În măsura în care PDSR va voi să joace un rol pozitiv în istoria României în ultimii ani ai secolului XX, nu este cu totul imposibil un pact de guvernare. O alianță de partide ne-ar duce repede la incompatibilități, pentru că, totuși, PDSR este un partid cu o orientare net de stînga.

Or, eu nu cred, în acest moment, că soluțiile pentru societatea românească pot veni de la stînga. Numai de la dreapta.

PAC - un partid de centru-dreapta

Cum ați defini specificul PAC în peisajul actual politic?

PAC este un partid de centru-dreapta care a încercat, cu oarecare succes, să ofere o alternativă, atît la tendințele de extremă stîngă, cît și la tendințele de extremă dreaptă. Am pornit de la premisa că o societate cum este cea românească, una dintre cele mai autoritare, și chiar totalitare, nu poate să treacă într-un interval relativ scurt de timp la structuri absolut liberale. Pornim de la o industrie etatizată în proporție de sută la sută, de la o agricultură etatizată în cea mai mare parte, de la absența sectorului de servicii, ceea ce nu e cazul și pentru alte regimuri comuniste din Europa. Credem că, pe lângă toate măsurile de restructurare și de reformă menite să creeze societatea liberală pe care o dorim, este nevoie și de micșorarea costurilor sociale, de garantarea unei anumite protecții a oamenilor, care, după 40 de ani de șocuri permanente, nu pot fi încă o dată șocați. N-ar fi drept, n-ar fi moral și, probabil, n-ar fi nici realizabil. Încercăm să fim pe o poziție de relativ echilibru și, în orice caz, de moderație. Și să nu refuzăm nici o soluție posibilă, care ar putea să ne facă să înaintăm cît de puțin, dacă ea rămîne înscrisă în limitele democrației, ale statului de drept.

Un sondaj din decembrie a pus la îndoială faptul că PAC ar putea rămîne un partid parlamentar. Altul i-a dat această garanție.

Sondajele sînt cum sînt. Nu ne putem, din păcate, dispensa de ele și în același timp nu le putem acorda un credit nelimitat. Dovada cea mai bună, iată că două sondaje concomitente din luna decembrie au dat PAC o dată 3% și o dată 6%. Dar eu cred că PAC va face scorul necesar pentru a intra în viitorul parlament. Asta depinde de capacitatea noastră de a ne organiza și de a convinge oamenii. Noi ne propunem să fim un partid care să adune în jurul lui segmentul cel mai conștient al societății. Sigur, s-a spus uneori, eu o intenție peiorativă, că sîntem un partid al elitelor. Eu îmi asum acest cuvînt. Asta nu înseamnă un partid făcut numai pentru cîțiva intelectuali sau pentru cîteva personalități culturale, ci un partid care se adresează vîrfurilor din toate sectoarele. Așadar, celor mai buni din toate profesiile și din toate categoriile socio-profesionale. Există o elită a satului românesc pe care comunismul a distrus-o, există o elită a muncitorilor, există o elită a intelectualilor, există o elită a scriitorilor ș.a. Nu vrem să fim un partid de masă și nici n-ar fi bine să ne adresăm în egală măsură tuturor categoriilor. A venit timpul ca fiecare partid să-și asume răspunderea de a se adresa unui segment cît se poate de precis din electorat. Toate schimbările din societate, toate reformele și toate revoluțiile au fost făcute, la urma urmelor, de un segment relativ limitat de persoane, de un grup relativ mic de oameni.

Dată fiind complexitatea trecerii de la societatea totalitară comunistă la o societate liberală capitalistă, e nevoie ca această conștiință, înainte de a coborî în mase, să fie formulată în mod foarte clar de cei mai înaintați dintre contemporanii noștri, să capete girul oamenilor care au o anumită experiență - fie și numai culturală - în aceste probleme. Nu se poate ca o schimbare atît de profundă și de complicată cum este aceea pe care o trăim să nu tină seama, în primul rînd, de cel mai conștient segment din populație.

În felul acesta, ați enumerat și atuurile PAC în viitoarele alegeri?

Am enumerat atuurile și, de ce n-aș recunoaște, poate și slăbiciunile. Pentru că, dacă ne-am fi propus un discurs politic mai populist, probabil am fi atras mai multă lume. Dar am încercat să fim consecvenți cu noi înșine și fideli idealurilor noastre. Nu vrem însă să venim la guvernare cu orice preț. Vrem să venim la guvernare în condițiile în care România poate să devină o țară civilizată, democratică, o țară europeană.

Riscul „Alternativei 2000”: de a atrage parte din electoratul democratic și a-l face cadou partidului cîștigător în alegeri

Adresîndu-vă unui electorat în care vizati elitele s-ar putea să fiți deja încomodat de existența unui partid nou, care ar părea să se adreseze aceluiași tip de electorat. Mă refer la partidul ieșit din „Alternativa 2000”.

Eu n-aș pune existența unui partid cum este „Alternativa 2000” în termenii de rivalitate, ci în termenii de concurență. Or, concurența face parte din liberalism. Și dacă noi nu acceptăm concurența, înseamnă că nu sîntem liberali. Sigur, se poate pune în termenii aritmetici întrebarea dacă nu cumva oamenii pe care îi atrage „Alternativa 2000” îi pierd PAC.

Și nu-i cîștigă nimeni.

Îi cîștigă „Alternativa 2000”.

Dar dacă ei nu trec pragul...

Asta este problema „Alternativei 2000”. Atunci cînd s-a constituit, trebuia să știe că riscul este de a atrage o parte din electoratul democratic și de elită din țară și de a-l face pe urmă cadou partidului care va cîștiga alegerile, prin prima care se acordă, conform legii, cîștigătorului. Problema noastră nu este de a ne concura într-un mod nelolial unii pe alții, ci de a încerca totuși să găsim o modalitate de a fi împreună. De ce anume anumiți intelectuali au dorit să se ducă în „Alternativa 2000” și nu în alte partide (cum este PAC, deja existent) este de-acum problema opțiunii lor. Mă tem că le va fi foarte greu să facă dintr-o grupare de intelectuali un partid politic în termenii foarte scurt care a rămas pînă la alegeri. Am trecut prin acest proces, știu care este prețul care trebuie plătit, știu ce rol joacă timpul, știu ce importantă este organizarea, știu ce importantă este pătunderea în conștiința oamenilor din diverse straturi sociale și din diferite zone ale țării ca să îmi pot permite să-i avertizez pe colegii mei din „Alternativa 2000” că timpul care le-a rămas la dispoziție pînă la alegeri este prea scurt pentru ceea ce își propun.

alianța Opoziției o alianță de partide

Ajungem la ceva foarte concret: alegerile locale. Cum stă PAC în fața lor, mai ales ținând seama că după alegerile din '92 a fost bine reprezentat la nivelul primăriilor?

S-ar părea că alegerile locale vor avea loc în luna aprilie. Parlamentul trebuie să adopte legile necesare aflate încă în suspensie. Noi ne-am dezvoltat organizațiile, am încercat să-i motivăm pe oamenii noștri, am adoptat principiul că alegerile locale se câștigă nu atât pe liste de partid, cât prin oamenii pe care îi propui. Aceasta ne obligă să propunem oameni competitivi, cu șansă, cunoscuți în comunitățile din care fac parte, nepătați din punct de vedere moral și politic și dispuși să-și asume răspunderea administrării localităților, iar pe de altă parte să facem, cu formațiunile cu care vom cădea la învoială, înțelegeri punctuale pentru a ne susține reciproc candidații cel mai bine situați. Aceasta nu presupune alianțe naționale cu alte partide, ci înțelegeri locale. Județele diferă foarte mult între ele, vor fi județe unde vom reuși să facem înțelegeri cu anumite partide și altele cu alte partide. Excludem din discuție, din nou, doar partidele incompatibile cu programul nostru, pe foștii comuniști, pe ultranaționaliști. În rest, dacă avem garanția că omul propus este cel mai bun, îl vom susține, chiar dacă nu va fi de la noi, și vom cere reciprocitate.

Pentru alegerile locale, PAC are candidați în 90% din orașele mici, mijlocii și mari

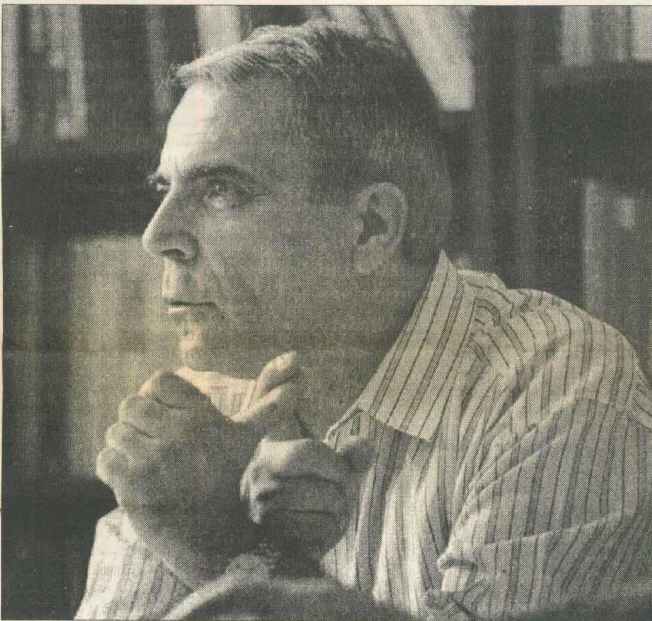
Aveți deja listele de candidați?

În bună măsură, ele sînt făcute. Am cerut liste complete pentru primari, viceprimari și consilieri în toate orașele și liste parțiale într-o bună parte din comune. Sîntem în măsură să acoperim în acest moment 90% din orașele mici, mijlocii și mari. Avem, pe de altă parte, un număr de aproape 400 de comune rurale în care vom prezenta liste complete, câteva sute de localități unde vom putea prezenta liste parțiale. Acolo unde partidul nu există, n-ai nici pretenția ca cineva să fie ales. Asta pare logic, dar nu se înțelege totdeauna foarte ușor. Foarte mulți așteaptă ca aceste alegeri locale să fie rezolvate de la centru. Or, noi am decentralizat întregul sistem, putem să oferim de la centru doar un sprijin moral și politic general, dar oamenii trebuie găsiți, motivați și împinși în campania electorală de către organizațiile noastre locale. Ne este imposibil să facem chiar și o simplă triere a tuturor candidaților noștri. Ne vom rezuma să triem la nivel central candidații pentru marile orașe, pentru sectoarele Bucureștiului, dar nu vom putea să mergem pînă la nivelul comunelor, ceea ce, evident, mărește automat responsabilitatea fiecărei organizații locale.

Ne vom strădui să diminuăm fraudă

Ce șanse dați posibilităților de a se vorbi din nou de fraudă în alegeri? Acum nu mă refer doar la computerele centrale, nici la marile orașe, ci chiar la micile localități.

Fraudă electorală cred că există în orice sistem electoral, oricît de evoluat. Problema este ca ea să nu fie atât de mare, încît să pună în cumpănă rezultatul alegerilor. Nu vom putea împiedica existența unor presiuni, a unei corupții locale, nu vom putea împiedica în toate cazurile nici să se umble la urne ori să nu se comunice rezultatele exacte. Dar nu cred că aceasta este problema. Eu am protestat de fiecare dată cînd, după alegerile din '92, s-a spus că Opoziția le-a pierdut din pricina fraudelor. Fraudă, fără îndoială, a fost, mai mare sau mai mică, dar eu nu cred că Opoziția va pierde alegerile sau le va câștiga în 1996 în funcție de o eventuală fraudă. Vom încerca să avem observatori peste tot, vom încerca să avem o suprave-

ghere a urnelor, vom încerca să controlăm cît se poate sistemul de calculatoare național, pentru a nu exista posibilitatea unor programe de la început false, dar aș spune că strategia noastră se îndreaptă mai ales în direcția cealaltă, a întăririi forțelor noastre proprii, a capacității noastre de a ne prezenta cu oameni valoroși, rămînd doar cu un ochi asupra urnei de vot și asupra calculatorului. Cred că este mai realist așa și, oricum, mai cinstit. Treaba noastră este să fim noi atât de buni, încît să avem o șansă să câștigăm. Cît privește fraudă, ne vom strădui s-o diminuăm pînă la a o face nesemnificativă.

Declarațiile PAC referitoare la Banca Națională au și ele în vedere o corectă susținere a partidelor?

Ce se întîmplă acum cu Banca Națională este o urtă încercare a PDSR de a trece responsabilitatea unor eșecuri pe umerii unei instituții care, după părerea noastră, nu este vinovată de ele. Banca Națională nu a făcut, la urma urmelor, altceva decît să încerce să aplice recomandările organizațiilor internaționale (Banca Mondială sau FMI), devenite obligatii pe care guvernul României și le-a asumat, dar pe care nu a dorit să le ducă pînă la capăt. Cînd Banca Națională a suspendat sistemul de credite fără acopere-

rire, o imensă presiune a început să vină de la nenumeratele consilii de administrație și adunări generale ale acționarilor, care, obișnuite cu fonduri nerambursabile, s-au adresat Guvernului și l-au pus într-o anumită dificultate. Pentru că, atunci cînd RENEL taie curentul electric unor mari întreprinderi aflate în stare de faliment, sigur că situația se repercutează asupra economiei naționale în ansamblu. Acum două luni, cînd în Senat a fost provocată o discuție pe această temă, Guvernul a sărit în apărarea Băncii Naționale, spunînd că politica monetară a României a fost corectă. Acum ea nu mai este corectă. Ce s-a întîmplat din noiembrie și pînă în ianuarie, încît politica aceasta să devină incorectă, este foar-

nul ideii noastre, începînd cu organizațiile noastre regionale și continuînd cu toate personalitățile și formațiunile politice din România doritoare să ne sprijine. Am fi foarte bucușori dacă Comitetul Premiului Nobel pentru Pace ar fi receptiv la argumentele noastre și ar face din Ilie Ilașcu laureatul anului 1996.

Indiferent că avem 3%, 6% ori 10%, aceștia sînt electorii noștri

Cum vedeți PAC azi?

Cred că nu exagerez dacă spun că PAC este astăzi alt partid decît era în 1991: nici oamenii nu mai sînt, în toate cazurile, aceiași, nici partidul. PAC și-a cristalizat o doctrină neo-liberală, pe care nu o avea în momentul în care a pornit la drum, și poate fi văzut ca un alt partid și prin felul în care este astăzi organizat la nivel central și la nivel teritorial. De la întemeierea lui, PAC a participat la alianțe: Forumul Antitotalitar, CNID (Convenția Națională pentru Instaurarea Democrației) și, în cele din urmă, Convenția Democratică. Abia acum, în pragul alegerilor locale din 1996, PAC încearcă să se înfățișeze electoratului cu o doctrină proprie și pe propriile picioare. Noi am știut totdeauna că putem conta pe un anumit electorat mai general, care era al Convenției Democratice și al nostru într-o anumită măsură; acum contăm exclusiv pe electoratul nostru. Indiferent că avem 3%, 6% sau 10%, în funcție de sondajele de care am vorbit, știu că acești 3%, 6% sau 10% sînt electorii noștri. Mi se pare un câștig foarte important, dar și o răspundere pe care nu o aveam în 1992: răspunderea de a ști că orice eroare a noastră înseamnă o pierdere a acestui electorat. Nu mai putem să ne scuзам prin faptul că lucrurile n-au mers cum trebuie în Convenție sau că înțelegerea noastră cu PNȚCD a funcționat prost. De aici înainte, fiecare câștig al nostru va fi spre cîntecul nostru, fiecare pierdere va fi spre rușinea noastră și va trebui să ne asumăm răspunderea.

Ați declarat de mai multe ori că nu veți candida la prezidențiale. Există totuși anumite contexte care v-ar putea aduce în situația de a fi obligat să candidați?

Cînd am spus că nu doresc să candidez în prezidențialele din 1996, am avut în vedere situația în care ne-am găsit în momentul în care mi s-a pus întrebarea. Sigur, eu pot să-mi imaginez, de exemplu, o asemenea criză a ofertei în materie de candidaturi prezidențiale, încît fără mine alegerile să nu se poată desfășura. Acum, lăsînd gluma la o parte, trebuie să spun că asemenea decizii sînt decizii conjuncturale. Nu vreau în nici un fel ca dorința mea de a candida sau de a nu candida să fie legată de ambiții personale. Nu am nici o ambiție personală. Problema este legată de contextul politic în care ne găsim. Or, la sfîrșitul lui ianuarie 1996, cînd vorbim, nu cred că ar fi utilă candidatura mea la prezidențiale - nici pentru mine, nici pentru Partidul Alianței Civice, nici pentru Opoziția din România. Toate aceste afirmații trebuie discutate în contextul lor, or, în contextul actual, nu cred că această candidatură ar fi profitabilă Partidului Alianței Civice sau Opoziției românești.

te greu de spus. Nu vom susține un vot de cenzură împotriva guvernatorului Băncii Naționale sau a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale decît în măsura în care acest vot de cenzură va privi și Guvernul.

Vreți să ne rezumați motivele pentru care PAC l-a propus pe Ilie Ilașcu pentru Premiul Nobel pentru Pace pe 1996?

Ne-am adresat zilele trecute Comitetului Nobel pentru Pace, cu sediul la Oslo, propunînd candidatura lui Ilie Ilașcu pentru Premiul Nobel pentru Pace pe 1996. În argumentația pe care am dezvoltat-o, am subliniat că Ilie Ilașcu este nu doar un militant pentru drepturile românilor din așa-zisa Republică Transnistreană, ci și un militant pentru drepturile omului. Condamnat pe nedrept, victima unui proces înscenat, Ilie Ilașcu ar putea fi recunoscut de comunitatea internațională și ca o victimă a unui sistem represiv, dar și ca un om care s-a bătut, cu riscul vieții lui, pentru ca alți oameni să nu-și vadă încălcate drepturile, așa cum i s-a întîmplat lui. Nu e vorba numai de o precauție morală pentru un om ca Ilașcu, ci de un exemplu pe care Comitetul pentru Premiul Nobel ar putea să-l dea pentru toți cei care doresc la un moment dat să facă ceea ce a făcut Ilie Ilașcu. Vom face liste de semnături în sprijin

Rostul și posibilitatea

DOINA URICARIU Eseul despre G. Călinescu este de referință în bibliografia călinesciană

Fals tratat despre psihologia succesului este o carte ale cărei texte au apărut în 1972 și au fost revizuite după 1990. Eseul despre G. Călinescu este de referință în bibliografia călinesciană. Revizuirea este un act obligatoriu al unei conștiințe care se respectă și care nu consideră că din pricina încălcării unei interdicții, precum în basme, trebuie să împietrească pentru o sută de ani.

S. DAMIAN Ceea ce am făcut în perioada debutului s-a aflat sub zodia unei erori

Am trăit în ultimii ani în afara Bucureștiului și în afara României și n-aș vrea ca ceea ce spun să dea impresia unei predici venite de la cineva care se erijează într-un fel de arbitru. Pe de altă parte, sint implicat în fenomenul pe care-l discutăm, în sensul

S. Damian

că, înainte de a revizui o serie de cărți scrise cu ani în urmă, am parcurs o întreagă evoluție. Într-una din cărțile apărute acum, am încercat să arăt că ceea ce am făcut atunci, în perioada debutului, a fost în mare parte sub zodia unei erori din punct de vedere al adevărului. M-am desprins de mult de aceste idei, poate nu explicit și agresiv, dar încă înainte de 1965 am considerat prăbușită ideea comunismului și a doctrinei sale, din cauza imposibilității de a fi realizate practice. Această doctrină a greșit fundamental, nu numai prin ororile pe care le-a produs, ci și prin faptul că nu are o soluție economică, nu poate rezista în fața alternativei capitaliste.

Fals tratat despre psihologia succesului se voia a fi un fel de tablou al infernului presei literare, numai că el nu zugrăvea toată năvala de vanități, de patimi și toată această hipertrofie-re a eului.

La data de 30 noiembrie 1995 a avut loc la GDS lansarea cărților lui S. Damian *Fals tratat despre psihologia succesului* și *La ora 12 ziua*. Lansarea a fost deopotrivă prilejul și pretextul unei dezbateri pe tema pactizării intelectualilor cu regimul și ideologiile comuniste. Iar din perspectiva prezentului, despre posibilitatea și rostul revizuirilor în spațiul cultural. Au participat membri ai GDS (Mihai Șora, Ana Șincăi ș.a.), S. Damian (autorul volumelor lansate), Gabriel Dimisianu, George Pruteanu, Octavian Paler, Cristian Tudor Popescu și Doina Uricaru (editorul acestor cărți). Redăm o parte din opiniile exprimate.

Sînt oameni care au făcut concesii grave, dar au rămas mari scriitori

Pornind de la admirația pe care o am pentru o personalitate impresionantă a culturii române ca G. Călinescu, care a influențat imens nu numai critica și istoria literară, dar și peisajul intelectual al culturii române, încă de atunci formulam obiecții care se refereau la natura talentului, la neputința lui de a sesiza tragicul, la formele farsei decorative în care înfățișa realitatea prezentă, la anumite concesii pe care le-a făcut. Abia în această ediție am putut să vorbesc mai limpede despre ce a însemnat înfîlnirea unei personalități covârșitoare cu un marxism vulgarizator, cu argumente destul de slabe, dar care avea puterea unui regim bestial. Însuși Călinescu a fost interzis, *Istoria literaturii...* nu a mai apărut decenii de-a rîndul, Călinescu nu a putut să-și păstreze catedra. În ultimul an cînd a predat, ținea cursurile nu de la catedră, ci de pe un scaun așezat între catedră și studenți, neavînd permisiunea să vorbească decît despre date de arhivă, interzicîndu-i-se să pătrundă în intimitatea operei sau a evoluției unui scriitor anume. Era un fel de prizonier de lux, într-o lume care nu ținea cont de opreliști. I se dădeau în schimb roluri decorative – ținea rapoarte festive la Academie, era trimis peste hotare. Cu acest personaj, ca și cu alții (Sadoveanu, Arghezi), s-au petrecut fenomene turburătoare. Acești oameni au ratat multe din scrierile lor de după război, au făcut concesii peste marginea suportabilului. Care ar fi atitudinea pe care am putea-o adopta astăzi față de ei, în momentul în care se pune problema revizuirii? Ceea ce s-a petrecut este atît de întunecat și a pătruns pînă în fibrele creației, încît pentru restabilirea adevărului e imposibil să nu elimini ceva. Asta impune chiar contractul cu acești oameni. Există și o altă atitudine, tentantă astăzi, care afirmă că totul trebuie eliminat. Secolul al XX-lea este unul foarte întortochiat, în care mari oameni de cultură au fost mistificați datorită legăturii pe care au avut-o cu ideologii negativi. Ce să facem cu Ezra Pound, care a schimbat fața poeziei moderne? Sau cu Céline, fără de care nu se mai poate concepe limba franceză contemporană? Îi aruncăm, îi considerăm total descalificați? Nu pledez pentru ascunderea adevărului. Susțin că adevărul trebuie spus pînă la capăt. Dar pe versantul celălalt, unii din marii intelectuali ai secolului au trecut prin baia comunismului: Malraux, care în mod ciudat îl admira pe Stalin, Aragon, care a rămas pînă la sfîrșitul zilelor

în Partidul Comunist. Ei au făcut afirmații oribile, dar au rămas totuși, pînă la sfîrșitul vieții, mari scriitori. Nu am înțeles în critica franceză pe cineva care să susțină că Aragon ar fi degenerat din punct de vedere literar. Tot secolul este plin de astfel de cazuri cazuri.

A revizui nu înseamnă a înlătura tot ce a fost

Pentru România, lucrurile se prezintă într-o formă și mai acută. Acești oameni au suferit presiunea comunismului, dar această presiune le-a fost exterioară. Dacă la intelectualii francezi se poate vorbi de o acceptare voluntară – dintr-o necesitate antifascistă, din nevoia de a se delimita de o altă barbarie –, în România o mare parte din aceste idei au venit din afară și s-au impus ca o constrîngere în afara voinței acestor scriitori. Nu se poate să nu ținem seama de acest element.

Nu este o scuză, desigur, dar în foarte multe cazuri nu știm sub ce presiuni a scris Călinescu ce a scris. Nu este vorba nici de a doua situație, care spune: mai bine pentru cultura română că acești oameni s-au plocnit, și plocnindu-se s-au salvat pe ei înșiși și opera lor, decît să stea în temniță și să fie torturați. Nu cred că alternativa a fost tot timpul aceasta. Existau și alte moduri, iar unii chiar le-au folosit. Nu aprob în principiu atitudinea lor, care a dat și un exemplu generațiilor viitoare (exemplu prodigios de cum poți greși din punct de vedere moral). Nu se poate totuși să nu discuți epoca în toată complexitatea ei. În cazul lui Călinescu, el a început probabil prin a fi convins de necesitatea unei schimbări a societății. Era antifascist, avea idei democratice. Probabil că, treptat, a fost șocat de cursa în care a intrat și din care nu a mai putut ieși. Apoi a fost atras de anumite privilegii – era un om orgolios – și a acceptat o situație numai pentru a-și juca rolul pe scenă. În „Cronica optimistului”, el publică texte de o umilință strigătoare la cer. A lăudat oameni care erau versificatori mediocri – sau nici măcar atît. Numai că, față de ce era în jur, această rubrică era scrisă cu vervă, cu o erudiție care contrazicea total indicațiile limbii de lemn. Am arătat în textul meu o stratagemă (poate nu conștientă) pe care a folosit-o Călinescu, încercînd să arate că ideile noi pe care le formula, pîrînd că este convins, provin de fapt din opera lui și că el continuă idei care preexistau. El a mers mai departe decît criticii marxști. Cînd Călinescu l-a analizat pe Tolstoi, într-o conferință celebră, a

formulat ideea absolut bizară că de fapt Anna Karenina nu reprezintă decît o dezvățare a simțurilor caracteristică pentru o aristocrată care nu-și găsește adevăratele sentimente. Iar Levin un impostor care se amestecă printre oamenii simpli, neputînd totuși părăsi niciodată țînta de aristocrat. Călinescu era un om lipsit de vocația tragicului. Avea, în schimb, geniul farsei. În literatura română, el a adus farsa (după Caragiale) la o treaptă intelectuală.

A revizui nu înseamnă a înlătura tot ce a fost, dar nici a spune că nu a fost chiar atît de rău, că s-a făcut foarte mult și foarte bine. Din păcate, rămîm foarte puține lucruri. Rămîne rezistența culturii, care însă nu a putut să aperse în întregime nici esteticul, nici demnitatea artei.

Mihai Șora

MIHAI ȘORA Există totuși și pseudoangajament, cînd scriitorul își trădează propriul destin pentru un interes personal

Problema revizuirii este una arzătoare și nu știu dacă avem singele rece pentru a o lămuri cu adevărat. Există un tip de scriitor imun la tipurile de greșeli făcute de alții. Mă voi referi la Eugen Ionescu, pentru care valoarea supremă a fost demnitatea persoanei libere. El nu s-a lăsat antrenat de lucruri care au îndus în eroare pe foarte mulți scriitori, poate cu tot atîta capacitate de generozitate ca și el. S-a vorbit aici de Céline și de Pound, care au mizat pe o asemenea supraîntăitate. Pe de altă parte, la extreme, se poate vorbi de Bernard-Henri Lévy sau André Gide. Distincția trebuie făcută chiar și aici, dacă ne propunem să vorbim despre revizuirile morale. Să nu uităm că Lévy și Gide și-au făcut la vremea lor *mea culpa* în momentul în care s-au trezit. Angajarea lor a fost de bună-credință. Ei nu au ieșit din zona bune-credințe nici cînd s-au angajat, nici cînd s-au dezangajat. Există totuși și pseudoangajament – scriitorul care își trădează propriul destin cu bună știință pentru un interes personal. Este un caz care nu trebuie judecat cu aceeași măsură ca în cazul celui angajat cu bună-cre-

revizuirii în spațiul cultural

dință – în cazul în care revizuirile au un aspect moral. În ce privește valoarea propriu-zisă, noi sintem într-un continuu curent de revizuire. Un scriitor este valabil doar atât timp cât vorbește celui care îl citește. În momentul în care, pentru masa de cititori sau pentru o epocă culturală, un scriitor nu mai are nimic de spus, înseamnă că el a fost revizuit. Un scriitor ca Eminescu nu spune mai puțin la o sută de ani după, ci spune chiar mai mult decât spunea atunci. Astfel privesc eu problema revizuirii.

OCTAVIAN PALER Important mi se pare nu a condamna, ci a înțelege

Această problemă nu este numai a noastră și nu este numai de azi. Ea evoluează și în funcție de distanța față de ceea ce discuți. Nu sint convins, de pildă, că astăzi America ar mai experimenta rușinea de a-l judeca pe Ezra Pound, plimbându-l într-o colivie, ca fiind un trădător. Asta se întâmplă după război, iar noi sintem astăzi ca după un fel de război. Punem încă patimă – și în justificări, și în scuze, și în incriminări. Important mi se pare nu a condamna, ci a înțelege. Iar pentru a înțelege, nu trebuie să umblăm cu terțipuri de felul „Călinescu a vrut să-și bată joc, prin histrionismul lui, de niște lucruri pe care le judeca de fapt”. Nu-l obliga nimeni să-și bată joc de Ionescu sau de Brâncuși. Și dacă nu se pricepea la politică, oricum la artă se pricepea. Iar faptul că și-a bătut joc de mari valori artistice în care nu era un diletant este o dovadă de rea-credință. Nu trebuie să ne speriem de vorbe. Ar fi un dezastru dacă am pune în paralel o istorie a artei cu una a caracterelor. Nu numai la noi a existat lipsă de caractere. Dacă ar fi să facem comparație între Călinescu și Sartre, mult mai condamabil este cel de-al doilea. Și nu numai pentru faptul că G. Călinescu a trăit aici sub o anumită fatalitate, în timp ce Sartre nu era constrins de nimeni; și nu l-a constrins nimeni să ascundă fotografiile Gulagului. Cu alte cuvinte, este vorba de lipsă de caracter. Totuși, asta nu înseamnă că nu a fost un geniu.

În ceea ce privește cultura noastră, ea este puțin diferită de istoria noastră. Istoria noastră postbelică seamănă cu un palimpsest, în care mistificările s-au suprapus unele peste altele, iar acum nu mai știm care este originalul. În cultură, lucrurile au fost puțin diferite, în sensul că, de bine de rău, a existat un anume spirit critic serios, iar acesta a fost lucrul cel mai bun în cultura noastră. Astfel, nu cred că în istoria culturii postbelice există confuzii și mistificări foarte grave. Numai că inacceptabilă mi se pare isteria frivolă de a scuza, de a justifica. Orice. Prin operă, de pildă. A fost un mare scriitor; și dacă a fost? Asta nu-i permitea să fie un ticălos. Faptul că Sadoveanu a scris *Frații Jderi* nu-i permitea să fie surd la rugămintele de a interveni pentru Păstorel Teodoreanu. Nu cred că i se poate

scuza acest lucru. Opera este una – nu poate fi negată, denaturată, bănuită din pricina ticăloșiei, lichelis-melor biografiei, după cum nici viața nu poate fi iertată, ticăloșia nu poate fi scuza prin operă. Problema este de a nu pune patimă în acest lucru – nici într-un fel, nici în altul. Altfel spus, de a nu fi nici procurori din ofi-

Octavian Paler

ciu, dar nici avocați din oficiu. Vital ar fi astăzi să avem forța sincerității interioare de a înțelege ce s-a petrecut cu noi. Nu sintem încă în stare de așa ceva, pentru că nu avem calmul interior necesar și nici distanța necesară. În ce privește înțelegerea valorilor culturale din această perioadă, avem nevoie, fără îndoială, de o revizuire, dar de o revizuire făcută fără frivolitate. Și asta pentru a înlătura toate inhibițiile pe care ni le impunea autocenzura, pentru a restaura toate adevărurile pe care nu le puteam spune din cauza cenzurii și pentru a înlătura toate ticăloșiile pe care le-am făcut într-o măsură mai mare sau mai mică. O anumită igienă culturală morală este obligatorie și ea nu trebuie privită ca un act de robespiérreanism. Nu trebuie să-l bagi pe Pound într-o cușcă pentru a-l judeca, cum în mod rușinos au făcut americanii, dar trebuie spus că este halucinant să-l vezi vorbind de la microfonul lui Mussolini și îndemnând America să se revolte împotriva celor care au tras-o în războiul cu Aliații. Fără îndoială, Céline, unul dintre cei mai importanți scriitori din seria de după Dostoievski, a fost în viața de toate zilele un ticălos, după cum Drieu de La Rochelle a fost un cinic; dar faptul că francezii îi citește astăzi pe amindoi mi se pare o atitudine cât se poate de culturală. Noi avem întotdeauna tendința să scuзам păcatele vieții prin meritele operei, ceea ce este o eroare.

CRISTIAN TUDOR POPESCU Utilitate în plan cultural sau model în plan etic?

Am auzit opinii potrivit cărora G. Călinescu nu ar fi trebuit să moară, pentru a nu înmulți cu un numărul scheletelor de la Canal. Mărturisesc că nu pot să explic de ce aceste opinii

sint fundamentale greșite – nu în plan cultural, ci în cel fundamental uman. Este imposibil ca eu, un mare scriitor, să stau în boxă alături de un necunoscut și să-l trimit pe acel individ la moarte pentru că eu sint Călinescu și eu trebuie să trăiesc pentru că am talent, am ceva de oferit în plan cultural, iar el nu. O altă sintagmă cu care nu sint de acord este cea de „utilitate”. Pentru că dacă vorbim de utilitate, la începutul deceniului cinci, între S. Damian și Călinescu exista o deosebire fundamentală. S. Damian avea 20 de ani și sint gata să accept că la această vîrstă poți avea simpatii de stînga, dar Călinescu avea 50 de ani și la 50 de ani știi foarte exact cum stau lucrurile și care este prețul pe care trebuie să-l plătești. Nu mai încep elanuri juvenile. Aici problema este cea a relei și a bunei-credințe. Vorbim de utilitate. Dar utilitate pentru ce? Pentru cine? De ce avea nevoie poporul așa mai mult: de încă niște cărți bune, sau de modele în plan etic? Și apoi ne întrebăm, precum domnul Paler: „De ce ne ratăm cu atita grație libertatea?”. Ne-o ratăm pentru că Sadoveanu, Arghezi, Călinescu au considerat că nu este cazul să-și transforme ultimii ani ai vieții, să și-i prefacă în modele pentru acest popor. Au mai dat niște opere. Foarte bine. Dar citiți au citit aceste opere? Destui, să spunem, dar nu foarte mulți. Nu sint un adept al ideii „ars în piața publică”, ba mai mult, pentru ei nici nu era cazul. Puteau măcar să aleagă tăcerea și tot era ceva. Poate că acum nu ne-am fi simțit fără o bază, suspendați în acest vid moral în care trăim.

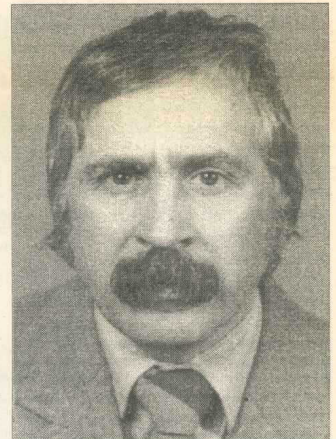
În ce privește revizuirea, cred că termenul nu este adecvat. Din punct de vedere estetic, nu are nici un rost să eliminăm o poezie sau o proză pentru conținutul ideologic. Dacă pe această temă s-au putut scrie lucruri deosebite, ce să revizuiești? Cit despre revizuirea morală – a te întreba cit menții de la Călinescu și cit arunci –, cred că nu trebuie să menținem și să aruncăm nimic. Totul trebuie lăsat așa: a fost o viață. S-a trăit. Iar ei au fost așa cum au fost. Dacă acești oameni au fost virfurile literaturii noastre în materie de proză, de critică, de poezie, înseamnă că sint reprezentativi pentru poporul român. Putem să revizuim poporul român?

GABRIEL DIMISIANU Din tot ce a apărut cu prețul compromisului, în acea epocă, nu s-a păstrat aproape nimic

Nu putem să privim în urma noastră decât în spiritul adevărului. Fără patimă și fără părtinire. Sint necesare aceste priviri critice asupra trecutului, dar ele nu trebuie făcute în bloc. Au fost mai multe momente: perioada imediat postbelică, pînă în '48; perioada de dogmatism compact, din

'48 pînă în '60; o perioadă de relaxare în '64 etc. Totul trebuie privit contextual, pentru a nu greși în aprecierile asupra activității unor oameni care, cu toții sintem de acord, nu au de ce să fie scoși din cultura română și din literatură. Chiar și oamenii care au fost amintiți aici trebuie judecați diferit. Eu nu l-aș pune pe Vianu pe aceeași poziție cu Călinescu. Vianu a avut un rol esențial – ar fi fost jale dacă el nu ar fi fost la Facultatea de Filologie. Articolele lui nu au avut nici pe departe un caracter compromișător, nu au atacat în mod demagogic vechea societate, așa cum a făcut Călinescu, cu atacurile la adresa lui Maniu, și asta într-o perioadă cumplită, cînd se juca soarta acestui om și a democrației în România. Astfel de oameni trebuie judecați diferit.

În legătură cu despărțirea operei de biografie: știm de la Măiorescu că opera este autonomă. Dar în cazurile amintite aici (Călinescu, Arghezi, Sadoveanu), biografia s-a răsfrînt asupra operei. Și s-a răsfrînt negativ. Toți acești oameni, mari scriitori, sint într-un declin care nu este cel biologic. Toată opera lor din această perioadă s-a aflat într-o pantă coborîtoare. Iată de

Gabriel Dimisianu

ce Blaga cîștigă acum. Tot ce a scris el interesează. Dar din tot ce a apărut cu prețul compromisului, în acea epocă, la scriitorii amintiți, nu s-a păstrat aproape nimic.

Există și scriitori (nu mulți) care și-au făcut procese de conștiință și care, ei înșiși, și-au revizuit trecutul comunist. Este o revizuire în alt sens și nu poate fi pusă pe același plan cu cea de care vorbeam aici.

OCTAVIAN PALER Avem cu toții dreptul de a regreta

La nivel istoric, s-ar putea să fim destinați să nu învățăm nimic din istorie. Iar la nivel individual, să nu învățăm nimic din experiența noastră. Dar dreptul de a regreta cred că îl avem cu toții.

Pagini realizate de IULIAN ANGHEL

